

Hamdi Koç

Bir Roman Kahramanı **Orhan Veli**, Haluk Oral

Biyografi, **YKY**

Biyografi ülkemiz için yeni sayılabilecek bir edebiyat deneyimi. Şimdiye kadar birçok yazı dalında zengin örnekler verdik, bunları okuduk da. Ama biyografi konusunda ezelden beri bir tutukluğumuz var. Biyografi yazmayı sevmedik, yazmaya niyetleneni ve desteğe ihtiyaç duyanı desteklemedik; kendi imkânlarıyla yazanı da görmezden geldik. Bir biyografiyi layığına yazabilmek için gerekli olan araştırmayı yapmak mı zorumuza gidiyor, yapınca karşılığını alamayacak olduğunu bilmek daha baştan moralimizi mi bozuyor, okur olarak da ölü veya diri, önemli ya da önemsiz, birinin hayatını okumak mı ilimizi çekmiyor, bilmiyorum, ama biyografi konusunda ülkemizde kayda değer bir arz da olmadığı talep de. Bazı değerli çalışmalar da, nedendir bilinmez, bir tür mahremiyete saygı engeline takıldılar, kapsamlarını daraltıp söz konusu kişinin "özel" hayatında neler yaşadığı kimseyi ilgilendirmemiş gibi yaptılar, hayatın en iç, en insani yanını dışarıda bırakmayı tercih ettiler. Ya da uzmanca araştırma ve büyük bir sabır isteyen daha tarihsel ayrıntılara, sözgelimi aile geçmişine ve sonrasına, girmeyi gerekli görmediler. Hiç kimsenin hayatı doğumuyla başlamaz, ölümlüyle bitmez. Biyografi bu önceyi ve sonrası da içine almaz. Kısaca, bireyi birey yapan ne varsa, ulaşılabilir olan ya da varsayımı ihtiyaç duyan, biyografinin içinde olmalıdır, ki o hayata dair bütünlüklü bir duyguya sahip olabilelim. Kendi adıma tutkulu bir biyografi okuru olduğumu baştan söylemeliyim. Her yeni biyografi beni heyecanlandırır. Hele bize ait olanlar. Sayıları o kadar az ki. Fırsat buldukça, gerçi becerikli bir makale yazarı değilim ama, sadece heyecanın zoruyla, geçtiğimiz yıllarda birkaç biyografi incelemesi yazdım. Levend'in Şemsettin Sami ve Kuntay'ın Namık Kemal biyografileri şimdi ilk aklıma gelenler. İkisi de eksikleriyle ya da cömertlikleriyle bana çok şey anlatan kitaplardı. Geçtiğimiz yıl bu kez biyografi olmadığını öne sürecek alçakgönüllükte bir sunuş yazısıyla Haluk Oral'ın **Orhan Veli** kitabı çıktı. *Bir Roman Kahramanı Orhan Veli*. Bir kez daha heyecana kapıldım. **Orhan Veli** hepimizin sevgilisidir. Yüzündeki o ilgisizce hüznü ifadeyle gençlik dolu o meşhur portresi (galiba tarihimizin en bilinen vesikalik fotoğrafı), ve o kısacık, o hızlı, o çok ona ait ve toplumsal hafızamıza işlemler dizeler, gülümseyiş ve keder dolu, örtülü bir alay ve isyan da dolu bir tavır. Ve hayatına dair bildiğimiz çok az şey. "Veli'nin oğlu" ve "tarifsiz kederler içinde" olduğunu bilerek ve bir gece vakti bir belediyeçukuruna düşerek öldüğünü sanarak akıllarımızdaki hayat hikâyesini bitirdiğimiz bir **şair**.

Şimdi o hayat hikâyesinin içi doluyor. Hem de kanıtlarıyla. Oral'ın kitabı kendisinin öne sürdüğü gibi geleneksel bir biyografi değil. Ama bence geleneksel bir biyografi de, çünkü belgelerin, kanıtların mevcut olmadığı yerlerde, tabii bu yazı türünün vazgeçilmez çözümü olan "miş olmalı" kipini gayet ekonomik de olsa kullanmaktan ve kimi karanlık noktalara ölçülü bir varsayım ışığı tutmaktan geri kalmıyor. Geleneksel veya değil, kısaca söylersem Oral alabildiğine tatmin edici bir biyografi yazmış. Öte yandan, yazarın sunuş yazısındaki alçakgönüllülüğünde çok alçakgönüllü olmayan ince bir mana da yakaladım sanıyorum. Kitabın içine biraz daha girince, **Orhan Veli** ile ilgili anlatılan her şeyin alışkın olmadığımız ölçüde "belgelenmiş" olduğunu görüyoruz. Evet, her şeyin, hemen hemen her şeyin belgesi var ve oraya konmuş, çoğu da, Haluk Oral'ın kendi kişisel arşivinden alınarak. Vurgulamama izin ve-

rin: kütüphanelerdeki mikrofişlerden, eski kitaplardaki fotoğraflardan vs. reproduksiyon değil, Oral'ın kendisinde bulunan orijinallerden. Ve ne belgeler! Bu kitabı çok özel yapan şey bu: yazılma yöntemi. Oral, **Orhan Veli**'nin hayat hikâyesini kimsenin itiraz edemeyeceği bir yöntemle yeni baştan yazmış. Sadece bu yöntem ve onun dayandığı orijinal malzeme zenginliği bile *Bir Roman Kahramanı Orhan Veli*'yi ileriki kuşakların edebiyat araştırmaları için kaynak kitap yapmaya yeter. Benim yaşama geldiğinde insan bir kitaptaki böylesi bir niteliği çabuk teşhis edebiliyor.

Hikâyenin içine doğru birkaç adım daha atalım. **Orhan Veli**'nin, mesela Tanpınar'ın aksine, iyi bir kardeşi varmış. Bize **Orhan Veli**'yle ilgili, birlikte geçirdikleri eski İstanbul, Boğaz, Beykoz çocukluğu hayatının zenginlikleriyle dolu enfes hatıralar bırakmış. Denizin, balık tutmanın **Orhan Veli**'nin **şairden** ve tiyatrodan önceki ilk büyük tutkusu olduğunu, derken mahalle sakinleri için piyes yazıp derme çatma bir sahnede oynadığını onun anlattıklarından öğreniyoruz ve hayalimizdeki roman kahramanı büyümeye başlıyor. Sandal satın alma ve o sandalı Kumkapı'dan Beykoz'a getirme hikâyeleri unutulacak gibi değil. Sonra lise ve Ankara yılları. 1930'ların ilk yarısı. Bir gün, son sınıf öğrencisiyken **Orhan Veli** ve arkadaşlarını, ki aralarında **Oktay Rifat** ve Aydın Sayılı gibi sonradan hayatımıza imza atacak istisnai isimler var, bilin bakalım kim bir gün karşısına toplayıp bizzat imtihan ediyor. O bölüm biterken gözlerimin yaşadığını saklamayacağım. O hali sonraki birçok bölümün sonunda yaşadığımı da saklamayacağım. Eski, daha masum zamanların kalpleri apaçık insanların hikâyeleri. **Orhan Veli**'nin hayat hikâyesi başka karakterlerin hayat hikâyeleriyle sarmaş dolaş olarak ilerliyor. Onun hayatında rol oynamış, onun da hayatlarında rol oynadığı insanlar. Sabahattin Eyuboğlu, Bedri Rahmi, **Oktay Rifat**, Melih Cevdet, Nâzım Hikmet, hatta beni şaşırtan bir yakınlık, Tanpınar. Bu harikulade insanlarla, ve şimdi saymadığım diğerleriyle ilgili Oral'ın anlattığı birçok başka hikâyeyi de bilmiyordum. Sözgelimi, Nâzım'ın serbest bırakılması için Orhan Veli ve arkadaşlarının açlık grevi yaptıklarını. Sonra Nâzım açlık grevine başladığında ona hürriyeti için hâlâ umut olduğunu söyleyen, açlık grevine son vermesini rica eden mektupta **Orhan Veli**'nin yanı sıra kimlerin imzasının olduğunu. Zor yıllar, ve az önce değinmeye çalıştım, kalp atışlarının hissedildiği, hissettirildiği yıllar. İşte Nâzım'ın gençcik yaşta ölen **Orhan Veli**'yi andığı **şirri**:

"ve **Orhan Veli**'yle karşılaşılır/ Urumelihisarı'ndan gelir o/ ve telli kavağa benzer Orhan'ım/ yüreciği delik deşik onun da."

Kitabı okumanızı bekleyemeyeceğim, buraya almadan duramayacağım bir başka not: **Orhan Veli** koma halinde hastaneye kaldırıldığı zaman ilk haber alıp yanına koşan Tanpınar'dır ve o anı şöyle anlatır:

"Daha orta mektebin birinci sınıfında talebem olan *Orhan*'i Cerrahpaşa Hastanesinde son defa oksijen çadırının altında yarı çıplak, güçlüğüle nefes alır ve o kadar güzel hayallerini yakaladığı dünyamızı yalnız akı görünen gözlerinden boşanırken gördüğüm günü hiçbir zaman unutamam. **Şiirimize** tatlı anlaşmazlığı ve lezzetli getiren zekâ, gözlerimin önünde kendisi olmaktan çıkmıştı."

Bu satırlardaki hissiyatı bize yaşatan o hislerin sahipleri elbette, ama aynı zamanda Haluk Oral'ın yazarlığı. Kitabı okurken de bitirince de acı bir duygu terbiyesi aldığımız hissettim. Bunu insana her kitap, her yazar hissettiremez. Duygusal fakirliğimizi kastediyorum, bugün, bu kitapta anlatılan günlere ve insanlara göre ne kadar çok şey kazanmış olmalıyken ne kadar çok şey kaybetmiş olduğumuz düşüncesini. Öyle zengin bir mirastan öğrenecek o kadar çok şey varken, üstelik. Ama kimbilir, belki de duygusal zenginlik yaşarken değil ölüren keşfedilen bir şeydir. Ya da kimbilir, belki yine **Orhan Veli** haklıdır: belki onun dediği gibi, "Ölünce kirlerimizden temizlenir,/ Ölünce biz de iyi adam oluruz."